

Актуальними напрямами подальшої роботи є вивчення питань інтелектуальної взаємодії викладачів і студентів, реалізації міждисциплінарних зв'язків, залучення студентів до розв'язання проблемних питань, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю.

Література

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 206 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Кларин М. В. Инновационные модели учебного процесса в современной зарубежной педагогике : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / М. В. Кларин. – М., 1994. – 40 с.
4. Ковалёв Г. А. Психология познания людьми друг друга / Г. А. Ковалёв // Вопросы психологии. – 1983. – № 1. – С. 112–118.
5. Педагогічна майстерність: [підручник] / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; [за ред. І. А. Зязюна]. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.

УДК 378.147.88

З. П. Бакум,

доктор пед. наук, професор,

Т. П. Бабенко,

аспірант,

Криворізький педагогічний інститут

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ПРОЕКТУВАННЯ В ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У роботі з'ясовано поняття «проектна діяльність», «дослідницька діяльність», «дослідницька робота студентів ВНЗ», принципи та етапи проектування і дослідницької діяльності.

Ключові слова: проект, проектна діяльність, дослідницька діяльність, студент ВНЗ, дослідницька діяльність студентів ВНЗ.

В работе рассмотрены понятия «проектная деятельность», «исследовательская деятельность», «исследовательская работа студентов вузов», принципы, этапы проектирования и исследовательской деятельности.

Ключевые слова: проект, проектная деятельность, исследовательская деятельность, студент вуза, исследовательская деятельность студентов вуза.

The notions as «project activity», «research», «research work of the students of the higher educational establishments» are considered in this work.

Key words: project, project activity, research, the students of the higher educational establishments, research activity of the students of the higher educational establishments.

Прогресивний розвиток науки і техніки, який розширює спектр людських можливостей, не залишає поза увагою й освітню галузь. Якісна підготовка спеціалістів вимагає орієнтації навчально-виховного процесу на формування умінь самостійно здобувати необхідну інформацію, правильно орієнтуватися, застосовуючи отримані знання в умовах швидкоплинної дійсності, підходити творчо до розв'язання професійних завдань. На цьому тлі відступають на задній план позиції традиційного навчання, які передбачають заучування великого обсягу знань, відтворення їх у практичній діяльності. На наш погляд, необхідною умовою розв'язання цієї проблеми є домінування над репродуктивним навчанням дослідницької діяльності майбутніх професіоналів. Особливе місце в цьому процесі відводиться студентському проектуванню.

Мета статті. Ураховуючи багатоаспектність окресленого питання, постає необхідність визначити сутність проектної та дослідницької діяльності студентів, принципи та етапи проектування і дослідницької діяльності.

Науковці (М. Голубенко, А. Олексюк, Є. Полат, В. Радул, О. Савенков) поняття «проект» витлумачують по-різному: як сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту; це завжди творча діяльність [3, с. 46]; як сукупність документів, необхідних для створення певного об'єкта; попередній текст будь-якого документа; задум або план [7]; прагматична спрямованість на результат, який можна отримати під час розв'язання тієї чи тієї практично або теоретично значущої проблеми; цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності [6].

Водночас проектування розглядається як одна з форм випереджувального відображення дійсності, процес створення прообразу передбачуваного об'єкта чи явища. Це конкретна форма вияву прогностичної функції управління, коли створюється можливий образ майбутньої матеріальної чи ідеальної реальності [8, с. 199].

Проектна діяльність у контексті альтернативних методів навчання розглядається у працях Н. Браташ, Т. Подобєдової, В. Радул, Л. Феденко.

Так, у дослідженнях Т. Подобєдової, проектну діяльність з'ясовано як конкретну форму вияву прогностичної функції

управління, коли створюється можливий образ майбутньої матеріальної чи ідеальної реальності. Метою проектування є передбачення об'єктів, явищ або процесів, що відповідали б бажанням властивостям [5, с. 101].

У навчанні виокремлюють проектну діяльність як форму самостійної роботи студентів, спрямовану на отримання запланованого результату, певної моделі, особистісного досвіду, задоволення власних мотивів у процесі здобування нових знань за умови безпосереднього взаємозв'язку з дослідницькими вміннями та навичками.

З погляду Н. Браташ, проектування визначається як особливий вид інтелектуальної діяльності, шлях задуму або спосіб планування, що пов'язує ідею з її втіленням. Результатом є формування інтелектуального і пошукового досвіду, що забезпечує активну, творчу позицію людини в розв'язанні будь-яких життєвих проблем [2, с. 33].

Варто погодитися з думкою Л. Феденко про те, що в основу проектування покладено ідею спрямування навчально-пізнавальної діяльності студентів на результат, що досягається під час розв'язання практичної або теоретичної проблеми. За таких умов студенти не тільки отримують можливість бачити результат своєї праці, але й набувають досвід діяльності, об'єднують знання та вміння, формують компетентності та цінності [9, с. 19].

Узагальнюючи дослідження науковців, проектну діяльність ми розуміємо як активні дії студентів, спрямовані на самостійне творче розв'язання особистісно-значущої проблеми, у процесі яких відбувається глибоке засвоєння теоретичних знань та формування дослідницьких умінь та навичок.

Сутність дослідницької діяльності, підходи до розуміння її структури висвітлюються в дослідженнях І. П'ятницької-Позднякової, О. Борисової, Н. Харченко, Г. Щукіної.

Так, І. П'ятницька-Позднякова, говорить про дослідницьку діяльність у системі вищої освіти як про володіння спеціальними знаннями та навичками, методологією та методами наукового дослідження у процесі пізнання; вид роботи творчого характеру, що спрямований на пошук, вивчення і пояснення фактів та явищ дійсності задля набуття і систематизації суб'єктивно нових знань про них, що сприяє збудженню інтелектуально-пізнавальних мотивів у зв'язку з пошуковим характером дослідження, радістю відкриття нового, задово-

лення від індивідуально-самостійного характеру роботи [4, с. 97].

О. Борисова та Н. Харченко зазначають, що такий вид роботи студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних творчо застосовувати у практичній діяльності новітні досягнення науково-технічного прогресу [1, с. 34].

Г. Щукіна наголошує на неправомірності та небезпечності для суспільства судження, що обмежує процес навчання лише передаванням та засвоєнням знань, умінь і навичок. Цей процес можна узагальнити від активного використання їх у житті, праці, різнобічній діяльності, якою займається людина і якою прагне займатися в майбутньому [10, с. 13].

У результаті аналізу літературних джерел, як орієнтир подальшої роботи, дослідницьку діяльність визначаємо як комплекс дій студентів, спрямований на отримання суб'єктивно нових знань професійного спрямування на підґрунті попереднього індивідуального досвіду.

Задля реалізації проектування в діяльності студентів вишів доцільно визначити певні етапи:

1) мотиваційний: полягає в усвідомленні значущості майбутньої самостійної роботи, яка у процесі виконання виходить за межі теоретичного матеріалу однієї дисципліни, вимагає міждисциплінарної інтеграції, формуванні позитивної мотивації і активної пошукової позиції;

2) практичний: вклучає в себе створення навчальних груп, вибір та формулювання теми проекту, її опрацювання, проведення дослідження;

3) презентаційно-рефлексивний: розуміється як публічний захист проекту в обраній виконавцями формі, обговорення результатів, оцінювання колективної роботи та особистого внеску.

У науковій літературі виокремлюють у логічній послідовності етапи дослідницької діяльності: підготовчий, планування, збирання та оброблення матеріалу, аналіз та інтерпретація даних, публічний захист робіт. Виконання робіт можливе у двох напрямках:

а) навчальна науково-дослідницька діяльність на практичних або лабораторних заняттях, передбачена чинними навчальними планами та робочими програмами у вигляді розв'язання складних, експериментальних завдань, написання рефератів, курсових та дипломних проектів;

б) дослідницька робота в позанавчальний час, яка, використовуючи альтернативні джерела інформації та емпіричні методи, є більш ефективним засобом формування дослідницьких умінь і навичок; передбачає опрацювання цікавих тем, написання статей, оформлення доповідей, виступи на конференціях.

Грунтуючись на запропонованій системі теоретичних позицій, можна визначити, що емпіричне навчання містить у собі два важливих компоненти:

- проєктивний, що дозволяє спланувати діяльність студентів від задуму до практичного застосування результатів;
- дослідницький, метою якого є формування дослідницьких умінь та навичок.

Проводячи паралель між проєктуванням і дослідницькою діяльністю та розглядаючи їх як спрямування на отримання знаннєвого суб'єктивно нового продукту, пропонуємо порівняти види роботи викладачів та студентів.

№ п/п	Етапи		Діяльність студентів	Діяльність викладачів
	Проєктування	Дослідництво		
	Підготовчий	Підготовчий	Усвідомлення студентами значущості майбутньої самостійної роботи, активізація знань з інших навчальних дисциплін, узагальнення попереднього досвіду.	Збирання навчального матеріалу мотиваційними компонентами до дослідницької діяльності.
	Основний	Планування	Формування навчальних груп; вибір об'єкта, предмета, теми, визначення мети, завдань дослідження, виявлення суперечностей, які обґрунтують проблему, висунення гіпотези; складання плану дій.	Допомога у виборі теми та її формулюванні, розподіл завдань з-поміж членів групи; організація дослідницької діяльності студентів, ознайомлення з методами підготовки та проведення експерименту (спостереження, вимірювання, анкетування, інтерв'ювання).

		Збирання та оброблення матеріалу	Добір та критичний аналіз літератури з означеного питання. Вивчення теоретичного підґрунтя обраної теми, уточнення понятійного апарату. Планування та проведення констатувального і формувального експериментів, аналіз результатів, формулювання висновків.	Корекція та координація роботи студентів; подальше консультиування.
		Аналіз та інтерпретація даних	Оформлення результатів теоретичного та практичного етапів, висновків, складання списку літературних джерел, додатків.	Консультація щодо правильного оформлення паперового варіанта та мультимедійної презентації дослідницької роботи.
	Заклучний	Публічний захист	Звітвання про виконану роботу перед науковим керівником, підготовка тексту та презентаційного супроводу доповіді. Публічний захист робіт в обраній виконавцями формі. Підведення підсумків та аналіз особистого внеску кожного члена групи.	Аналіз результатів роботи, участь у колективному обговоренні, оцінювання, підведення підсумків.

Синтез цих процесів надає змогу якісно організувати самостійну роботу студентів, активізувати власний творчий потенціал, провести самостійне або групове дослідження, формує уміння критично опрацьовувати навчальний матеріал, розвивати спостережливість, формулювати висновки, публічно захищати результати роботи, як наслідок, здобувати знання, уміння, які згодом трансформуватимуться в навички.

У процес роботи над проектом докорінно змінюється і роль викладача. Із незаперечного джерела знань він стає координатором, консультантом, науковим керівником, а процес навчання перетворюється на співробітництво, де викладач і студент перетворюються на рівноправних партнерів, що сприяє становленню умов формування дослідницьких умінь та навичок у майбутніх спеціалістів.

Задля забезпечення якісного емпіричного навчання засобами проектування слід дотримуватися певних принципів:

1) орієнтація на пізнавальні інтереси студентів; дослідження – процес творчий, його не можна нав'язати; воно народжується тільки на основі внутрішньої потреби;

2) свобода вибору та відповідальності за власне навчання; лише за умови його реалізації навчання може стати адекватним індивідуальній меті особистості;

3) засвоєння знань у єдності зі способами її отримання; дослідницький підхід вимагає не тільки засвоєння знань як кінцевого продукту, а й необхідність самостійно здобувати нову інформацію на основі засобів її винайдення;

4) поєднання продуктивних і репродуктивних методів навчання з урахуванням індивідуальних потреб студентів у майбутній професійній діяльності;

5) безперервність формування дослідницьких умінь та навичок протягом усього періоду навчання.

Відтак формування дослідницьких умінь і навичок у проєктній діяльності починається в системі загальноосвітніх шкіл під час проведення лабораторних робіт, розв'язання творчих завдань, виконання експериментів у домашніх умовах, розроблення власних або колективних проєктів, участі в конференціях та олімпіадах. Однак не завжди, через відсутність у навчальних планах спеціально відведеного часу та прихильності до традиційного навчання, учителі працюють у зазначеному напрямку. Тому на першому році навчання у вищих навчальних закладах за результатами діагностування рівня базової освіти випускників шкіл, доводиться констатувати розрив у підготовці до самостійної пошукової роботи. Таким чином, дослідницька робота студентів першого року навчання полягає в написанні рефератів, які частіше є переписаними статтями або конспектами розділів підручника. У подальшому майбутні спеціалісти, з урахуванням індивідуальних особливостей, працюють у предметних гуртках, беруть участь у конференціях, де використовують в основному базові знання, отримані в школі, а не спрямовують свою роботу на активний пошук інформації та створення нового інтелектуального продукту.

Задля подолання цих проблем, організовуючи самостійну, емпіричну, творчу діяльність студентів, доцільно дещо змінити виклад лекційного матеріалу. Проведення теоретичних занять необхідно вибудовувати не у вигляді повідомлення викладачем певного обсягу інформації, а як обговорення, дискурс на підґрунті попередньої підготовки. Це забезпечить участь студентів у формулюванні актуальності теми, визначенні та колективному розв'язанні проблем, розширенні індивідуального інформаційного простору, формуванні кому-

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ

ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БІБЛІОТЕКА

нікативних умінь (ставити питання, вислуховувати відповіді, інтерпретувати почуте), аналізувати результати власних та колективних ідей, робити висновки. Практичні або лабораторні заняття повинні навчити студентів застосовувати отримані теоретичні знання в майбутній професії, містити в собі елементи емпіричної діяльності: проведення анкетування, розроблення й проведення констатувального та формувального експериментів, оформлення результатів, презентація та захист роботи.

Поєднуючи проектування та дослідництво, студенти набувають змоги самостійно переносити отримані теоретичні знання у практичну діяльність та в нові нестандартні ситуації, бачити нові проблеми, комбінувати відомі способи діяльності. Важливим завданням вищої освіти постає формування здатності студентів свідомо відбирати оптимальні засоби здобування нових знань із багатьох альтернативних підходів, поєднувати в певну систему та реалізовувати у власній професійній діяльності, прагнути до безперервного вдосконалення своїх знань та умінь, вчасно реагувати на постійні зміни в інформаційному та технологічному просторі.

Отже, проектування як важливий чинник дослідницької діяльності постає невід'ємним компонентом у підготовці молодого фахівця, дозволяє перенести акцент із процесу репродуктивного засвоєння знань на розвиток пізнавальних інтересів, високої культури мислення, постійного збагачення власного багажу знань, самовизначення та самовираження. Проте готові висновки, які пропсують підручники для засвоєння або лекційний матеріал, створюють враження закінченості та незаперечності. Таке викладання знань є економічним і компактним, та все ж не дає студентам змоги відчутти сам процес здобування знань на основі даних, отриманих у процесі спостережень або експериментів. Необхідно створити умови, які дозволять запровадити пошукову роботу студентів, ураховуючи індивідуальні характеристики, протягом усього періоду навчання як на теоретичних, так і на практичних заняттях.

Література

1. Борисова О. Наукова діяльність студентів педагогічних ВНЗ в умовах реалізації завдань Болонської конвенції / О. Борисова, Н. Харченко // Рідна школа. – 2008. – № 10. – С. 33–37. 2. МАН : підготовка науково-дослідницьких проєктів / упор. М. Голубенко. – К. : Ред. загальної пед. газ., 2005. – 128 с. 3. Олексюк О. С. Теоретичні основи методу проєктів як педагогічної технології / О. С. Олексюк // Наукові праці: науково-методичний журнал. Педагогічні науки. – Ми-

колаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2004. – Вип. 23. – Т. 36. – С. 45–49.

4. П'ятницька-Позднякова І. С. Організація навчально-дослідницької діяльності студентів у вищій школі / І. С. П'ятницька-Позднякова // Наукові праці: науково-методичний журнал. Педагогічні науки. – Миколаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2002. – Вип. 11. – Т. 24. – С. 96 – 101.

5. Подобедова Т. Ю. Проектування як педагогічний феномен: методологічні та теоретичні аспекти проблеми / Т. Ю. Подобедова // Гуманітарні науки. – 2004. – № 1 (7). – С. 100–108.

6. Полат Е. С. Метод проектів в інтернет-образованні [Електронний ресурс] / Е. С. Полат. – Режим доступу: http://WWW.gmeit.murmansk.ru/text/information_science/workshop/seminars/training_persona.

7. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. – К. : ЕкСОб, 2004. – 304 с.

8. Феденко Л. Створення учебных проектів / Л. Феденко // Відкритий урок. – 2010. – № 2. – С. 19–20.

9. Щукіна Г. И. Роль деятельности в учебном процессе: [книга для учит.] / Галина Ивановна Щукіна. – М. : Просвещение, 1986. – 142 с.

УДК 378.147

М. А. Григор'єва,
аспірант,

*Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена визначенню сутності інтенсифікації навчального процесу та висвітленню психолого-педагогічних аспектів інтенсифікації навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. Запропоновані шляхи вдосконалення змісту навчального матеріалу і методів навчання.

Ключові слова: екстенсивний підхід, інтенсифікація, процес навчання, інтенсифікація навчання, активізація навчання.

Статья посвящена определению сущности интенсификации учебного процесса и освещению психолого-педагогических аспектов интенсификации учебной деятельности студентов в высшем учебном заведении. Предложены пути совершенствования содержания учебного материала и методов обучения.

Ключевые слова: экстенсивный подход, интенсификация, процесс обучения, интенсификация обучения, активизация обучения.

The article is devoted to the definition of the essence of the intensification of the educational process and the coverage of psychological and pedagogical aspects of the intensification of students' learning activities in a higher educational establishment. The ways of improving the content of educational material and teaching methods are suggested.

Key words: extensive approach, intensification, educational process, intensification of education, activation of education.